

Копелець Б. В., Кулик М. І.*

Полтавський державний аграрний університет МОН, вул. Г. Сковороди, 1/3, м. Полтава, 36003, Україна

**e-mail: kulykmaksym@ukr.net*

УРОЖАЙНІСТЬ ТА ПОСІВНІ ЯКОСТІ НАСІННЯ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ЗАЛЕЖНО ВІД СОРТУ ТА ПОГОДНИХ УМОВ ВИРОЩУВАННЯ

Пшениця озима – найбільш поширена сільськогосподарська культура як в Україні, так і у світі. Виробництво споживчих продуктів із зерна пшениці досить різноманітне, що обумовлює її продовольчу значущість. Так, станом на 2024 рік в Україні було отримано 22,4 млн тонн озимої та ярої пшениці з площ майже 5 млн га. При цьому середня врожайність зерна становила 4,6 т/га, що значно менше світових тенденцій.

Врожайність та якість зерна пшениці озимої значною мірою визначається як сортовими властивостями культури, так і технологією вирощування у тісному взаємозв'язку з погодними умовами вегетації. Ці чинники тією чи іншою мірою мають вплив на кінцевий результат – врожайність, при взаємодії з рослинами пшениці під час їх росту й розвитку, та формування й наливу зерна. Науковці у своїх працях відзначають, що температурний режим, рівень вологозабезпечення та тривалість сонячної радіації мають значний вплив на врожайності зернових продовольчих культур, у т. ч. і пшениці озимої.

На сьогодні, цілою плеядою науковців визначено особливості впливу погодних умов на формування як врожайності, так і якості насіння зернових культур. Так, різні автори встановили, що посуха протягом генеративного розвитку пшениці зумовлює зменшення розмірів насіння і порушення фізіологічних процесів під час формування його зародку. Хоча такі умови і призводять до збільшення вмісту білка в зерні, але крупність його буде невисокою. Також визначено, що надмірні опади під час достигання зернівки підвищують ураженість рослин хворобами та знижує схожість та врожайність насіння.

Тому, з метою встановлення закономірностей формування врожайності насіння сортів пшениці озимої залежно від погодних умов було проведено експеримент в умовах центральної частини Лісостепу. Під час закладки експерименту й проведення польових досліджень використовували відповідні методики та рекомендації. Матеріалом для дослідження були зареєстровані сорти пшениці озимої м'якої: 'Богдана', 'Щедрість Одеська' та Шестопалівка'. Періоди трирічного дослідження припадали на різні погодні умови у весняно-літній вегетаційний термін. Так, ГТК весняно-літньої вегетації пшениці для умов 2023 року був близьким до оптимальних, період 2024 року – посушливим, а 2025 рік – сприятливим.

Результати проведених досліджень засвідчують, що сприятливі умови за ГТК (близько 1) періоду весняно-літньої вегетації пшениці озимої збільшують вихід кондиційного насіння, що призводить до зростання врожаю, а посушливі – навпаки, призводять до зниження даного показника. Визначено обернений кореляційний зв'язок між посівними якістьми насіння пшениці озимої (чистота та лабораторна схожість) та ГТК періоду формування і наливу зерна. Тобто, оптимальні і сприятливі погодні умови матимуть вплив на поліпшення схожості насіння у порівнянні із посушливими. Дані тенденції були притаманні усім досліджуваним сортам пшениці озимої.

Висновки. Встановлено, що найбільшу врожайність сорти пшениці озимої формували в умовах періоду весняно-літньої вегетації за ГТК на рівні або більше 1,0. Визначено сильний обернений кореляційний зв'язок між посівними якістьми насіння пшениці озимої та ГТК періоду «молочна» та «тістоподібна» стиглість зернівки, та послаблення зв'язку періоду «воскової» стиглості.

Олійник Т. М.*, Думанецький В. В.

*Інститут картоплярства НААН, вул. Ярослава Мудрого, 22, сел. Немішаєве,
Київської обл., 07853, Україна*

**e-mail: oliyniktm@gmail.com*

ВПЛИВ ДЕСИКАЦІЇ ТА РЕГУЛЯТОРІВ РОСТУ РОСЛИН НА ФОРМУВАННЯ УРОЖАЮ І СТРУКТУРИ ЗА ВИКОРИСТАННЯ МІНІБУЛЬБ КАРТОПЛІ

Однією з найбільш гострих проблем у селекції та насінництві картоплі є вірусні хвороби. Незважаючи на те, що селекції на стійкість до вірусів надається багато уваги, кількість стійких сортів обмежена. Зберегти селекційний та насінневий матеріал у здоровому стані складно навіть за дотримання антивірусних заходів. Причиною є використання низки сортів з різною сприйнятливістю до вірусних хвороб. Дуже сприйнятливі сорти навіть при відносній ізоляції швидко уражуються і стають джерелом інфекції для більш стійких. За вегетативного розмноження картоплі віруси передаються бульбами, що призводить з часом до повного ураження сорту.

Звільнення насінневого матеріалу від вірусних патогенів, а також збереження репродуктивних властивостей сорту забезпечується шляхом ряду заходів з оздоровлення насінневого матеріалу. Оздоровлення – важкий комплексний процес який поєднує в собі використання як польових методів оздоровлення, так і лабораторних, у тому числі і використання біотехнологічних методів, культури апікальних меристем *in vitro*.